

Statsråd, delegater – kjære landsmøte!

Gratulerer!

Ny rekord!

Aldri før i nyere tid har det vært så mange delegater på landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag! Aldri før har så mange vist interesse for politikken vår! Aldri før har jeg lest så rosende omtale av hva organisasjonen har fått til! Jeg er stolt av dere! Jeg er stolt av Norsk Bonde- og Småbrukarlag! Nå gjelder det å satse videre – enda hardere – enda klokere! Utrolige ting kan skje dersom begeistring blir brukt som drivkraft!

Har du kjærleik til ditt mål?

Har du vilje av stål?

Vil du legge arbeid til?

Kan du vinne hva du vil!

Visjonen til Norsk Bonde- og Småbrukarlag lyder: «Med kjærleik til jorda og naturen skal vi saman skapa verdiar!» Sammen er vi sterke! Jeg skal begynne med noe av det viktigste vi har, nemlig matjorda! Matjorda vår lever «mellom bakkar og berg ut med havet», «langt inni skoga» og «mot nord». Matjorda lever i «dalstrøka innafør», som små lapper mellom fjorder og fjell. Det er en stor styrke for landet vårt at matjorda ligger så spredt med tanke på bl.a. sjukdomsspredning! Det er en stor styrke for oss at matjorda ligger så spredt at vi får et fantastisk kulturlandskap; som også reiselivet skaper verdier av; som også betyr mye for biologisk mangfold og matproduksjon i endret klima. Et jorde består av mange klumper jord. En klump jord er en helligdom. En klump jord vi ikke har drept og strødd for ørkenvinder har et fruktbart mørke, tett av liv. Mer verdifull enn børsen i Oslo, Tokyo, London og New York! Vi må verne matjorda! Naturen bruker tusenvis av år på å lage god matjord. Matjord er nødvendig for å brødfø oss mennesker. Den danner i tillegg livsgrunnlaget for store deler av vårt arts mangfold og er basis for tusenvis av fornybare arbeidsplasser over hele landet. Kun 3 prosent av vårt fastland er egnet til matproduksjon. 6.000 daa dyrka matjord, tilsvarende 840 fotballbaner, ble bygd ned bare i 2016. Stortingets mål er at det innen 2020 ikke skal omdisponeres mer enn 4000 dekar matjord årlig. 4000 dekar matjord tilsvarer fortsatt 550 fotballbaner. Det er for mye! Stortinget må gi matjord et sterkere juridisk vern! Matjorda vår lever også tett inntil og under byene og industrihallene og veger og jernbaner.

«Det er jo så lett og billig å bygge på!» sier den velfødde Nordmann og sover videre på oljeflaket, mens kloden blir villere, våtere og varmere. «Du må ikke sove!» skrev Arnulf Øverland. Måtte flere enn Kåre Willoch våkne opp! Willoch svarer i et intervju:

«- Forsikring av matjord er nesten eit for svakt uttrykk. Vi veit at befolkninga i verda veks. Vi må rekne med at klimaendringane vil redusere matproduksjonen ein del stader og auke produksjonen andre stader. Det er høgst sannsynleg at skadane av klimaendringane kjem før betringa andre stader. Sikring av matjorda er eit betre ord enn forsikring.» Sitat slutt!

Jordbruksforhandlingene

Opptakten til årets jordbruksforhandlinger var spesiell. Næringskomiteen hadde brukt mesteparten av vinteren til å bli enig om innstillingen på jordbruksmeldingen, som ble lagt fram rett før jul i fjor. Etter sigende måtte komiteen gjennom hele 14 runder før innstillingen kunne avgis, langt etter planlagt avgivelsesdato. Mange av de viktigste forslagene i meldingen fikk ikke støtte i Stortinget. Det gjaldt f.eks. inntektsmålet for jordbruket, diverse såkalte forenklingsforslag og viktige spørsmål knyttet til markedsordninger/markedsbalansering osv.

Spesielt ordlyden i inntektsmålet for jordbruket representerte noe helt nytt. En samlet komite uttalte bl.a. at: «..... inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet».

Denne formuleringen var helt ny og brøt klart med definisjonen av inntektsmålet som ble brukt så seint som i inngått avtale i 2016. I 2016 formulerte den samme enstemmige komiteen et inntektsmål som i realiteten bare skulle gjelde for 10 prosent av bøndene, definert som såkalte heltidsbønder.

Vi i NBS har brukt mye tid på å spekulere over hvordan dette inntektsmålet fra 2016 kunne bli til. Var alle partier innforstått med betydningen av dette inntektsmålet slik at målet i realiteten var ønsket eller var det noen som ikke fulgte godt nok med? Tilbake til årets forhandlinger. Vi i NBS gjennomførte våre forberedelser med studieringer, mange innspill fra medlemmer og lokallag, representantskapsmøte osv. som ga styret og forhandlingsutvalget klar beskjed om overordnede prioriteringer og marsjordre: Matsikkerhet, areal og fordeling.

Ikke bare er gjennomsnittsinntekta i jordbruket langt under grupper det er naturlig å sammenligne seg med, men også det interne inntektsnivået er skjevt mellom produksjoner, områder og bruksstørrelser. Derfor var også vårt slagord under bondedemonstrasjonen: «Reduser forskjellene – Vi vil ha likhet». Og det er like aktuelt nå! Vi gjentar et rungende: «Reduser forskjellene – Vi vil ha likhet!»

Stortingsbehandlingen av meldingen var lagt til 25. april. Dette var dagen før jordbrukets felleskrav skulle legges fram. Diskusjonen i Stortinget avklarte et svært viktig spørsmål for begge faglagene, nemlig at inntektsmålet skulle forstås som at det var inntektsgapet målt i kroner som skulle reduseres. Denne definisjonen ble brakt til torgs av KrF-representanten Line Henriette Hjemdal og ingen protesterte på dette. Det ga forhåpninger til jordbrukets forhandlere.

Jordbrukets krav var bygd opp på de samme tre pilarene som i de seinere åra:

- Kompensasjon for økte driftskostnader
- Samme kronemessige inntektspåslag som i sammenligningsgruppen
- Reduksjon av inntektsforskjellen mellom jordbruket og sammenligningsgruppen

Vårt krav hadde en ramme på 1.450 mill. kroner. Statens tilbud på 410 mill. kroner eller bare 28 prosent av kravet viste at regjeringen ikke hadde tolket flertallet på stortinget slik jordbruket hadde gjort. En omfattende forhandlingsrunde brakte ikke partene så mye nærmere hverandre at det ga grunnlag for en forhandlingsløsning. Både avstanden i kroner mellom det jordbruket krevde og staten endte opp med å tilby og dessuten forskjellen mellom hvordan staten ville bruke pengene sett i forhold til jordbrukets prioriteringer var alt for stor til at det kunne bli noen avtale. Jeg er svært glad for at jordbruket i år, i motsetning til de to foregående årene, sto sammen da staten begynte med sine meget spesielle utlegninger om at statens tilbud egentlig var så mye bedre enn rammetallet skulle indikere, bare jordbruket kunne skikke seg

og få styring på overproduksjonen, bl.a. i saueholdet. I ettertid er det liten trøst i å få rett, fordi situasjonen i saueholdet dessverre er tøff. Bruddet var et faktum 16. mai og statens tilbud gikk til Stortinget. Stortinget vedtok 16. juni årets jordbruksoppgjør med en avtaleramme på 625 mill. kroner. Målprisrammen ble satt til 150 mill. kroner, det samme som jordbruket krevde opprinnelig. Jordbruket ble pålagt å forhandle videre for å fordele budsjettmidlene som lå i denne nye rammen. Stortinget sendte også med en veileder som partene ble pålagt å bruke i disse fordelingsforhandlingene. Årets jordbruksforhandlinger endte med en enighet i fordelingsforhandlingene 26. juni – noe annet ville vært nærmest utenkelig – en uke etter at stortingsrepresentantene hadde tatt sommerferie.

Hvordan vil jeg nå, såpass mye i ettertid, oppsummere årets jordbruksforhandlinger?

- Regjeringen feilbedømte stortingsflertallet gjennom sitt tilbud i jordbruksforhandlingene på samme måte som den feilbedømte Stortinget med forslagene i jordbruksmeldingen
- Årets jordbruksforhandlinger handlet i stor grad om å operasjonalisere stortingsflertallets jordbrukspolitikk. Dette flertallet svingte noe og jordbrukets krav i årets oppgjør ble på langt nær innfridd
- Stortingsbehandlingen av både jordbruksmeldingen og årets jordbruksoppgjør avklarte likevel mange viktige spørsmål for kommende jordbruksforhandlinger

Hva så etter Stortingsvalget?

- Regjeringspartiene og Venstre har ikke lenger flertall på Stortinget. Det betyr at viktige mindretallsmerknader fra behandlingen av både jordbruksmeldingen og årets jordbruksforhandlinger har et flertall bak seg på Stortinget i den perioden som ligger foran oss
- Det gir nye muligheter for jordbruket, men det må arbeides knallhardt for at det nye flertallet på Stortinget skal stå ved sine prioriteringer også i denne perioden

Et flertall i Næringskomiteen uttalte ved behandling av Jordbruksmeldingen: ”Inntektsnivået i jordbruket varierer betydelig mellom bruk, men er gjennomgående lavt”.

Hva vil dere politikere gjøre for å rette opp skjevhetene? Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil prioritere å utjevne inntektene mellom bruk og produksjoner. Økning av råvarepris og budsjettmidler vil være helt sentralt. Under jordbruksforhandlingene i 2014 ble mange tak og intervaller i budsjettvirkemidlene fjernet. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil arbeide for at budsjettmidlene i sterkere grad skal brukes til inntektsutjevning. For å nå dette målet må jordbruket både ha kronemessige like tillegg som andre grupper, samt tillegg som reduserer inntektsgapet. Økte priser alene bidrar ikke til å minske inntektsforskjellene mellom mindre og større bruk, tvert imot vil et ensidig fokus på økte priser øke forskjellene i favør av de store. Derimot gir prisøkninger muligheter for omprioritering av budsjettmidler som kan målrettes til intern utjevning og andre politiske målsettinger

Lokalmat

En måte å øke inntjeningen på råvarene vi produserer er å foredle sjøl og selge gjennom alternative salgskanaler. Lokalmat er i vinden og forbrukere har gitt tydelige signaler om at de vil ha kortreist mat fra bærekraftige produksjoner med unike smaker. Betalingsviljen er større for «håndverks-mat» med lokal opprinnelse.

De siste åra har det vært en stor vekst i salget av lokalmat og -drikke i dagligvarebutikkene. Det siste året har derimot veksten flatet ut. Analyseselskapet Nielsen har funnet en vekst på bare 0,6 prosent det siste året. Om det er slik at lokalmat-trenden begynner å dabbe av, er uvisst. Eller er det slik at ikke all omsetning blir fanget opp av analyseselskapet?

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er så heldige å ha fått penger gjennom «Utviklingsprogrammet». Vi må bruke disse pengene der det trengs. Alle bønder kan eller skal sjølvsagt ikke bygge nytt ysteri på garden eller investere i skjære- og pakkeanlegg på låven. NBS – prosjektet Matnyttig er en gyllen mulighet å løfte kompetansen. Vi vil spre de gode historiene om småskala produksjoner som har lykket med en lokalmat-satsing. Gjennom Matnyttig vil vi sammen finne gode og lønnsomme måter å produsere og selge mat til det norske folk produsert på lokale ressurser. Vi vil få frem hvor viktig det er å produsere mat i hele landet og på alle gårder. Vi skal skape nye markeder og gjøre lokalmat mer tilgjengelig og samtidig være en suksess for bonden. Prosjektet har ambisiøse mål, noe jeg gir min fulle støtte til! Matnyttig vil skape fremtidens matkultur og få til småbrukernes comeback!

Avisa Nationen skrev i forrige uke: «Matindustrien, inkludert Tine og Nortura, har ikkje stått i front i utviklinga. Treigheita i samvirkesystemet kan kanskje sporast attende til Bondelagets manglande engasjement og støtte til satsinga på lokalmat i den spede byrjinga med Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon, medan Norsk Bonde- og Småbrukarlag var mellom dei ivrige pådrivarane.» Sitat slutt.

Ja, vi fikk mye kritikk da vi fremmet forslaget om å satse på lokalmat. Nå er det svært populært hos våre største kritikere: Etableringa av Kjøttcompagniet i Nortura, og Tine sine satsingar på Gamalost frå Vik og Chevre frå Haukeli. Det er åpenbart at også de våre samvirkeselskaper ser at det kan ligge inntektsmuligheter i et bedre utvalg. Det har nærmest skjedd en revolusjon i Mat-Norge. Norsk Gardsost, som organiserer norske handverksysteri og gardsmeieri, har over hundre aktive medlemmer. I dag er norske oster i verdensklasse.

Blant våre medlemmer i NBS er det mange lokalmatprodusenter. Vi har gratulert et utall prisbelønte oster. I år gratulerer vi styremedlem lokallag i Buskerud, Heidi Midtflå, for Norges beste økologiske lynghonning!

Hvorfor skal ikke beboerne på alders- og sykehjem få glede seg over å spise mat som de kjenner historien bak, kanskje dyrket av en nabo eller slektning de kjenner? I forbindelse med verdensutstillingen i Milano i 2015 utarbeidet vertsbyen den såkalte Milanopakten for å styrke lokalt landbruk. Pr. i dag er pakten underskrevet av 142 byer, som vil arbeide for «bærekraftige jordbrukssystemer, som er robuste, trygge og allsidige, og som framskaffer sunne matvarer som er tilgjengelige for alle». Hvorfor skal maten kjøpes inn utenfra, og gjennom fordyrende mellomledd, når den kan produseres i nærmiljøet? Kunne man ikke organisere lokale innkjøp av det som kan produseres lokalt? Vi trenger jo flere arbeidsplasser og mer verdiskaping i bygda!

Salat og bær kan produseres og leveres om sommeren og høsten. Lokale jordbær eller bringebær til dessert? Det har de gamle fortjent – og de unge fortjener å oppdage det!

NBS er allerede i ferd med å få satt ut i livet slike idéer gjennom et samspill med Hedmark Fylkeskommune. Offentlige innkjøp har et slikt volum at det kan utløse slik nysatsing ved å gi noen produsenter et grunnlag å arbeide videre fra.

Ungdomsarbeid og rekruttering

Vi i NBS har prioritert ungdomsarbeid og rekruttering i mange år, og vi vil gjøre det også i framtida. Et symbolsk bidrag er at halvparten av pengene fra landsmøtelotteriet går til Ungdomsutvalget! Vi har vedtektsfestet at alle fylker har rett til å stille med en ungdomsdelegat med tale, forslags og stemmerett.

Jeg har gjort dette til tradisjon under landsmøtetalen, og gjentar det i år også: Reis dere alle ungdommer under 35 år! Jeg vil fremheve det gode samarbeidet med Natur og Ungdom om prosjektene «Grønt Spa'tak» og «Slipp oss til – Ungdom inn i landbruket». I sistnevnte er også Norges Bygdeungdomslag samarbeidspartner. Prosjektleder for «Grønt Spa'tak» sitter i sekretariatet for Natur og Ungdom, men prosjektleder for «Slipp oss til – Ungdom inn i landbruket» sitter hos oss i NBS.

Likestilling - Kvinner i landbruket

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har gått foran også når det gjelder likestilling. Vi var den eneste organisasjonen som sa ja til at kvinner skulle få juridisk lik odelsrett som menn ved endringen av Odelsloven i 1974. Norges Bondekvinne lag sa nei. Norges Bondelag sa nei! NBS sa et rungende JA!

Vår historie har mange sterke kvinnenavn. Jeg trekker fram ei: Liv Tømter, småbruker og stortingspolitiker for Arbeiderpartiet i 20 år i etterkrigsåra. Hun ble spesielt kjent for sin store innsats for å løse vannforsyningsproblemene på bygdene. Hvorfor går jeg i historien i talen min? Jo, fordi vi på dette landsmøtet har utstillingen «Småbrukerkjærringa» og fordi vi vil gi en klar melding om at vi vil at våre formødre skal hedres og minnes gjennom å reise statuen «Småbrukerkjærringa!». Hun var limet: ungestell, matstell, fjøsstell, utestell og alt annet når mannen var fraværende hele uka på fiske, i skogen eller annet arbeid. Uten småbrukerkjærringa hadde det ikke blitt noen ting: Vi vil ikke la henne vandre ut av historien!

I dag eier kvinner hver fjerde landbrukseiendom ifølge Statistisk sentralbyrå. Tallet på registrerte kvinnelige bønder er fremdeles knapt 14 prosent. Hvorfor så få? Nå mangler det ikke på forbilder! Det er kvinner i mange ledende posisjoner i landbruket! Valgkomitéen i NBS har satt likestillingsrekord i år. NBS har egen satsing på likestilling gjennom vårt eget Kvinneutvalg. Vi har også gjennomført en undersøkelse der kvinners egne forslag til tiltak som må gjennomføres for å øke antallet kvinnebønder, er listet opp.

Hva gjør myndighetene? Det første året med H-Frp regjering ble likestilling fjernet fra embetsoppdraget til Fylkesmennene og Landbruks- og matdepartementet (LMD) valgte å ta bort likestilling som egen prioritering. Melding til Stortinget med tittelen «Likestilling i praksis. Like muligheter for kvinner og menn» ble lagt frem av statsråd Solveig Horne. Jeg er enig med lederartikkelen i Dagbladet som skrev: «Det blir ikke særlig mer likestilling med likestillingsmeldingen».

Før jul kom Jordbruksmeldinga. Optimistisk leste jeg, men ordet kvinne fant jeg sju ganger. Likestilling: bare en gang. Temaet om kvinnebøndene er avgrenset til et avsnitt. Statsråd Dale: Tror du at likestillinga i landbruket går av seg sjøl?? Ansvar for bedret likestilling i landbruket er ei tung oppgave for Stortinget og regjeringa. Arbeidet for flere kvinnebønder må tas på alvor, gjennom ett sett av tiltak og initiativ, f.eks. gode velferdsordninger, men også krav, slik en krever kjønnsutjevning i andre sektorer. Men ansvaret ligger ikke bare til en distansert stat, det hviler tungt på hver enkelt familie og på organisasjonene i landbruket. Vi har en jobb å gjøre, men vi skal klare det. Norsk Bonde- og Småbrukarlag går foran!

Vi har en sterk internasjonal kvinnesolidaritet gjennom arbeidet i vår verdensomspennende overbygning La Via Campesina. 80 % av verdens matproduksjon utføres av kvinner, særlig i U-land.

ROVVILT

Det er ingen tvil om at temperaturen i rovviltdebatten har steget mange hakk etter regjeringens vedtak, særlig når det gjelder «Ulv i norsk natur» og lisensjakta på ulv. Hørte jeg noen si konflikt-dempende tiltak? Internt i NBS har vi organisert arbeidet med et eget rovviltutvalg, hvor jeg selv sitter. Nesten alle fylker har egne rovviltkontakter. Gjennom FKT-prosjektet har det vært et tett samarbeid med Norges Bondelag og Norsk Sau og Geit.

Styret skal senere på landsmøtet dele ut prisen «Årets beitekommune i rovviltområder». Sammen med Norges Bondelag og Norsk Sau og Geit sendte NBS brev til Stortingets presidentskap 3.1.-17 hvor det bl.a. heter.

«Det kan ikke aksepteres at regjeringen setter Stortingets vilje til side i denne saken. Tilliten til stortingsflertallets gjennomføringskraft står nå på spill. Beitenæringen krever at Stortinget sørger for at eventuelle juridiske begrensninger for å gjennomføre ulveforliket klarlegges og løses omgående, slik at forliket kan gjennomføres i tråd med Stortingets vedtak.»

Det har vært en rekke høringsmøter i Klima- og miljødepartementet. Tema har vært "Evaluering av rovviltregionene", "Jakttider innenfor ulvesona" og "Endringer i Naturmangfoldsloven". Det var et eget møte i KLD om tidlignsanking og jerveproblematikken. Det har vært utallige møter i forbindelse med ulveskadene i Hurdal og på Hadeland/Toten.

En utvalgt oppsummering fra flere år:

- MANGE BEITEBRUKERE ER FRATATT SIN BEITERETT UTEN NOEN KOMPENSASJON (f.eks. i ULVESONA). DETTE KALLER JEG STATLIG BESLAG AV RETTIGHETER OG ET ANGREP PÅ EIENDOMSRETTE
- MANGE BEITEBRUKERE ER PÅFØRT STORE ØKONOMISKE TAP UTEN AT STATEN GJØR OPP FOR SEG: F.EKS. RENDALEN 2016.
- OG ANDRE: IKKE MINST KNYTTET TIL ERSTATNINGSORDNINGEN. NBS HAR FREMMET FORSLAG OM UAVHENGIG KLAGENEMND.
- PÅ INDIVID NIVÅ OPPLEVER BEITEBRUKERE STATELIGE OVERGREP

- MYNDIGHETENE NEGLISJERER BÅDE BEITEBRUKERE OG KOMMUNER SINE HENVENDELSER.
- **DE ELDSTE ERSTATNINGSSAKENE SOM LIGGER HOS MYNDIGHETENE OG SOM ENNÅ IKKE ER AVGJORT ER FRA 2012.**

DET ER ETTERRASK ETTER KROKANN DOMMEN. DET ER 50 SAKER SOM LIGGER.

Er du stolt over dette, statsråd Jon Georg Dale?

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil ha et mer aktivt Landbruks- og Matdepartement som står opp for beitenæringa når det gjelder konflikten beitedyr/rovvilt! Hørte du det, Dale? Vi har registrert Dales inntreden og det har gjort en forskjell, men vi forventer mer av en statsråd som kjenner beitenæringa. Vi kommer fortsatt til å kjempe for beiteretten, beitebruk og for fortsatt miljøvennlig matproduksjon.

VI GIR OSS IKKE.

Klima

Mye matjord ble vasket vekk pga. flom tidligere i oktober. Årvisst gjennom mange år har vi opplevd store ødeleggelse pga. flom og ras. Likevel reduserer regjeringen bevilgningene til flomsikring. Det er helt uforståelig. Det er viktig å styrke arbeidet med å forebygge skader av flom og skred. Økte nedbørmengder og mer overflatevann truer verdifull matjord langs elver i hele landet. Derfor er reduksjonen i bevilgningen på hele 43 % uforståelig.

Internasjonalt

I 2015 var det 244 mill. internasjonale migranter som krysset landegrensene. Dette er en økning fra år 2000 med hele 40 %. Blant alle migranter utgjør 1/3 unge mellom 15 – 34 år, det vil si mennesker i sin mest yrkesaktive alder. Ut ifra pengestrøm tilbake til opprinnelseslandet antar man at 40% av migrantene kommer fra landsbygda. I 50% av husholdningene på landsbygda i Afrika har minst EN av familiemedlemmene migrert.

Dette er tvungen migrasjon. Få forlater sin familie og et trygt liv i kjente omgivelser, for å reise over et halvt kontinent, risikere livet på dårlige båter over Middelhavet, for så havne i teltleire eller bo og arbeide under uverdige forhold i Europa. De fleste er tvunget av krig, sult, fattigdom og klimaendringer. I tillegg blir mange drevet bort fra den jorda de tidligere har brukt for å dyrke mat til seg og familien sin. Internasjonale selskaper og vestlige land driver i stor grad landran med hjelp av lokale, men korruperte regimer.

På denne bakgrunn anser FAO satsning på landbruk- og distriktsutvikling i Afrika som helt nødvendig for å bekjempe sult og fattigdom. Målet er å redusere fattigdom og forskjeller, øke matsikkerhet og sosial sikkerhet og bidra til at distriktsbefolkningen i fattige land selv får ta hånd om og bruke sine naturressurser. Vi i Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) støtter disse synspunkter og tiltak. Vi arbeider sammen med vår internasjonale organisasjon, La Via Campesina, for at FN i 2018 skal vedta en erklæring om bønders rettigheter. Dette er fundamentale rettigheter som for oss i Norge kan virke banale, men som ikke er selvsagte i

mange mindre utviklede land. For å øke produksjonen av mat og redusere sult og fattigdom må lokale bønder få rett til land, vann og såfrø. Alt for mange har mistet dette til internasjonale selskaper som tar over ressursene for produksjon til eksport, godt hjulpet av ideen om at frihandel og eksport vil være et gode for fattige land.

Alle erfaringer viser at dette dessverre ikke skjer, snarere tvert imot. Verdiane samles hos noen få eller blir eksportert. Ved å gi lokale bønder retten til å bruke sine ressurser kan man snu denne utviklingen. Samtidig trengs også retten til personlig frihet og til gjøre egne valg i livet, retten til helsetjenester og utdanning, retten til å uttrykke egne meninger, til å organisere seg, og til å delta i demokratiske prosesser. Dette er noen av de til sammen 27 artiklene som vi i Småbrukarlaget utfordrer vår regjering til å jobbe for at FN endelig vedtar i 2018.

Vi i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker at alle på kloden skal ha rett til nok mat og drikke, samt rett til et trygt liv blant mennesker man er glad i og er knyttet til. Bønder som matprodusenter er helt avgjørende for at dette skal kunne skje.

Politikkutvikling

Jobb nr. 1 for Norsk Bonde- og Småbrukarlag i kommende arbeidsår, er politikkutvikling! Vi skal klemme ut og fremme de gode forslagene til det beste for landets matsikkerhet, for folkehelsen, for klima og miljø, for bonden, for dyrevelferd osv. Et aktuelt og hett eksempel: Regjeringen kan ikke fortsette å bruke offentlige investeringsvirkemidler til utbygginger i produksjoner der det er overproduksjon, og der øvrig virkemiddelapparat også er driver for økt produksjon. Det foregår eksport av kjøtt til dumpingpris, også til U-land, for å bli kvitt overskuddet. Samtidig gir staten titalls millioner til nye sauefjøs og utvidelser ved restaurering, mens lageret igjen vokser. Dette er uansvarlig bruk av skattebetalernes penger.

Jeg spør statsråd Jon Georg Dale: Er en villet overproduksjonen av sau og lam en bevisst politikk for å oppnå en fordekt strukturrasjonalisering i saueholdet? Og er det en bevisst politikk for å holde prisen på kjøttet nede?

Tilskuddene må flyttes fra økt volumproduksjon til å løse andre samfunnsoppgaver med jordbruksdrift. Sauen er viktig landskapspleier, hindrer gjengroing og har stor betydning for biologisk mangfold. Norsk ull og skinn kan bli større kvalitetsprodukt. Sauebruka er viktige arbeidsplasser i distrikts-Norge. Norsk Bonde- og Småbrukarlag skal gå foran i å finne de gode løsningene for at jordbruket i Norge skal komme ut av den situasjonen vi er i nå. Dagens førende jordbrukspolitikk bringer oss i feil retning: Vi får færre bønder og mindre matjord i drift. Import av mat og fôrråvarer øker. Norge gror igjen. Det er behov for å skape en ny og bedre jordbrukspolitikk.

Vi skal utvikle en jordbrukspolitikk som fører til høyest mulig selvforsyning, matmangfold og mat med god kvalitet - og et jordbrukslandskap som opererer i samspill med tilliggende næringsliv. Jordbrukspolitikken skal stimulere til økt bruk av jord og bedre agronomi - og til økt bruk av tilgjengelige beitearealer. NBS skal utvikle en jordbrukspolitikk der man har kontroll med produksjonsmåte og produksjonsmengde. Jordbrukspolitikkens virkemidler må stemme overens med målene.

Vi skal arrangere åpne møter og debatter i hele landet med konkret politikkutvikling som tema. Vi skal ha politikkutvikling i studieopplegg og invitere med ikke bare egne medlemmer,

men medlemmer i Bondelaget, Sanitetsforeningen, Natur og Ungdom, reiselivet m.m. – ja, vi skal invitere med alle som eter mat!

Sammen skal vi få til en bedre politikk som fenger og løser samfunnsoppgaver! Så mange som mulig skal stå sammen om «Politisk plattform for norsk matproduksjon!»

Jeg har snakket mye om det som beveger seg i feil retning i dag, men det er viktig at vi også tar med oss det som er bra. Samtidig som rammevilkårene for bøndene aldri har vært trangere, og politikken synes å forholde seg til en helt alternativ virkelighet, så er det samtidig stadig flere – fra distriktene, bygdene og inn i byene – som engasjerer seg og setter seg inn i problemene.

Jeg ser akkurat nå utover et av de flotteste og sterkeste landsmøtene noensinne. Vi er en motvekt som blir stadig tyngre – og til slutt skal vi klare å tippe hele vekta. Vi må bare være sterke, aktive og høylytte nå. Vi må tørre og fortsatt kjempe med nebb og klør for det vi tror på. Vi må ikke la oss overvelde av håpløshet eller motgang – men fortsatt bidra i debatten og sørge for at framtidens jordbrukspolitik blir en vi kan være stolte av.

Kjære alle sammen: La oss sørge for at landsmøtet blir en motivasjonssamling basert på optimisme, håp for fremtiden og et felles, brennende engasjement.

Det er bedre å sikte mot stjernene og bomme - enn å slå til en lyktestolpe og lykkes.